

כל בו

אין קדמון אשר סרוב ענותותו עליהם והסחרו סמו' היה מחברו של ספר כל בו' הכולל כל הדנים והמנהגים לכל השנה, שנדפס ראשונה בניאפולי בשנת ר"ן, ואח"כ בקושטא שנת רע"ט, בן יאמר בעלי החסכמות בראש הספר, אך יש דעה שהיא הנקרא לשנים ספר הגיור, ויש מיהסין אותו לרובו פ"ח בעלי התוספות, ויש אומרים שהריב"ש חברו (שלשלת הקבלה וסוד התורות), הרב חיד"א כתב שמתברר הוא ר' שמריה ב"ר שמחה והוא העתיק במסגה מספר אורחות חיים ל"ר אהרן הכהן סלונג' וכן דעת זונץ (ריסוס 180), ובנידעקב כאשר הספרים אמרו שהוא סהידורא קמא מס' אורחות חיים (ע' כום הסד ה"ח סנהב כ"ב), ר' אהרן הכהן סלונג' היה בין הגולים מצרפת בשנת 1806 ונחה נודד ימים רבים עד בואו אל מירקא ספרד והתישב שם, ובעד תהיה חבר ספרו אורחות חיים, הכולל דנים ומנהגים למחזור השנה, בספר כל בו יש פירוש על ההגדה של פסח המובא בכאן.

פעמים, וכ"כ למח כרי שיראו חתינותו ושאלו, נתנו לוטור הא לחסא עניא ומה נשתנה בלע"ז כרי שיבינו הנשים חספ, ויש שנתנו להוסיף ללעז נ"ב הפיסקא של עבדים היינו כולה, והמעט כרי שירעו החשובה אחר שישמעו השאלה, וכן ראוי לעשות. עבדים היינו, עתה משיב לחתינותו ששאלו מה נשתנה, כי עבדים היינו ת"ב אנו אוכלין מצה ומרור כאשר אכלו אבותינו, והייבין אנו לישב בהתיבה ולעמוד ררך חירות בדרך שעמדו אבותינו כשהתיאם הקב"ה מצרים ביר חזקה, ואילו לא הוציא, בלומר אם הם עשו כן בשיצאו משם אנו מה לנו שלא היינו שם? החשובה שאילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו מצרים חרי אנו ובנינו וכו', ואם תאמר נאכל מצה ומרור ולא נספר הענין? לזה אמר ואמילו כלנו חכמים מצוה עלינו לספר, וכ"ש שיש לנו לתודיע אל שאינם יודעים שנאמר והסדרם זכה פסח וכו', ועוד והגדת לבנך, תאמר כי ישאלך בנך, ויש לנו לספר כל הענין כמו שכתוב למען תזכור, ומתחיל בננות ומסיים בשבת, ואז יצאנו יר חובתנו, אך המספר ביציאה מצרים גם אחר אכילתו חרי זה משובה.

מעשה ברבי אליעזר, חה היה ודאי אחר האבילה, דאי קודם אבילה, הא אמרינן חוספין מצה בלילי הפסח בשביל שלא יישנו, ואם תאמר נזכור ביום כמו שכתוב למען תזכור את יום צאתך, ובליליא לא מצינו המצוה בכתוב, ועוד שעיקר הנאולה ביום, לכך כביא ראיח סדרש בן זוסא במאמר דבי אלעזר בן עזריח שדרש כל ימי הייד חליליה.

חרי אני ככן שבעים שנה, מ' ולא בן שבעים, שקפצה עליו זקנה כשנתמנה נשיא, שלא יחלקו על נשיאותו אם יתראה בחור, כמו ששנינו בברכות אהרדו ליה תליטר ררי חידותא, ואותו חיים דרש בן זוסא אותה דרשה, ולא זבתי מ' לא נצחתו חברי התולקים עלי ברוב שואמר יציאת מצרים בלילות, שחיו אומרים שעיקר הנאולה ביום ואני לא נצחתים ע"ז לפי שחיותי יחיד במקום שנים, עד שבא בן זוסא ומיעני ברדש שדרש, ולתקם זכתי נצחתי, שלשן זכנתו לרבנו, וכן מאן דזכי למלאכ.

ברוך חספום, אמר כן ר ברך, לפי שרצה לומר אחר זה כנר ר בנים דבהא תורה, וחלו חזן בפרשת משפטי חיה כי יאמר אליכם, כפ' קדש והגדת לבנך, כפ' חיה כי יביאך חיה כי

הא לחסא עניא, זו תודעה לחתינותו למח שאנו מחלקים המצה לשתיים, כדרכו של עני במרוסה, רלחם עניי אכלו אבותינו במצרים ררך חסון, וחיו אומרים זה אל זה כל דבפין ייתי ויכול, כלומר כל מי שלא תתקין יבא אצלי, שחרי אצלי שתתקן, וכל דצריך ייתי ולא יתמחה על זה, השתא הבא לשנה הבאה בארעא דישראל, כלומר יש לנו לשמח ע"ז שאנו אוכלין עתה בחסון בן לשנה הבאה נחיה אנתנו בארץ ישראל תאכל שם בסתח כרצוננו, חום השתא אנו עבדים לשנה הבאה נחיה כולנו חסמים, כל זה מספר מה שאמרו אבותינו ואנו עושין ונמטין, ותחקינו ססררי התגדה ז"ל המאמר חוה בלשון ארמי כרי שיבינו הנשים וחספ שחיו מספרים בלשון ארמי, ותחקינו לשנה הבאה בני תורין בלשון קדש שלא יבינו המאמר חוה הארמיים ויחשבו אותם מורדים במלכות, ויש מפרשים שלפיכך קורא חלום חוה לחם עני לפי שסרת הפסח היא עשירת תאיפה, והיא גם מנתח חדל שאין יוד משנת, ויש מפרשים שכותב זה המאמר שאנו צריכין לוטור כל רכפין ייתי ויכול, מי שאין לו מה לאכול יבוא אצלי, וכל מאן דצריך בלוטור שצריך כרסם חרוסת ומרור ויין לארבע כוסות יקח סמני רפסח, מ' יקח ערבי, הפסח, שכן ראוי לעשות למי שהיכולת כידו, מה נשתנה וכו', אין אנו מסבילין אמילו פעם אחת, מ' קודם האכילה, הלילה חוה שתי

ואת? ואמרת פי' ספר לו כל המעשה, ושאינו יודע לשאול, אפילו בחמיסות אהה פתח לו שנאמר והגדת, כלומר דרוש לו כהגדה ופרסם לו הנס, ויש לחסות סודו הביא לחשיב לשאינו יודע לשאול מקרא שהביא לרשע? וג' כי לכך ראייה השונה אהה לרשע ולשאינו יודע לשאול לפי שנאלח מצרים היה ע"י מופתים שהיו שם בדרך שני המכב, וידוע הוא שהש"ת לא ישנה המכבים ב"א לצורך החסידים שבררו או כזכות תורתם אם הם חכמים או כזכות מעשיהם הסתגונים, וכזכות ישרים שהלכיים אתו בתם לכב ובישר וזהוהרין בקיום המצות עשה ובשמירת מצות לא תעשה, והיו כזכות תהכם או חתם, אבל הרשע ידוע הוא שאינו כראי וגם מי שאינו מרדוק לשום מי יעשה מעשיו ומתנהג כבהמה, והוא שאינו יודע לשאול אין ספק נ"ב שאין ראוי שישנה ה' המכבים להצלתו, וכיון שכן נופל נ"ב בחטובותו בעבור זה עשה ה' לי וגו' כלומר בזכותי כיון שאינך מתבונן בדרכי ה' ובתורתו ובמפלותיו, ובא להעיר שצריך אדם לומר לבנו שיתחזק לעסוק בתורה יום ויום ויתעסק במצות ושידקק במסירתם בחמיסות, ואז יהיה סאתם שהש"ת משנה המכבים להצלתם וגואלהם לא בענין אחר.

יכול מראש הרשע עתה כפרש אימתי וכן ההגדה, יכול מראש הרשע שהתחילה הגאולה, ועוד ששאלין בחלכות הפסח קודם הפסח שהיו שבתות והיו מראש הרשע, ת"ל ביום ההוא כלומר שהיו הגאולה, אי ביום ההוא יכלו מבעוד יום כשהחמין פסחיהם, ת"ל בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעת האכילה שמצו ומורו מונחים לפניך, פירש החכם בעל המלמד שזה ירא לו מפני שהקדים הפסוק מצות יאכל וכתוב בערב תאכלו מצות ואה"כ הכתוב בעבור זה עשה ת' לי וגו'.

סתהלת, כן היא תחלת ההגדה ומתחיל בננות ומסיים בשבח, וצריך לברר מה לנו להתחיל בירירת האכות למצרים שהיו לא צוהת תורה רק ואמרת אליו עבדים היינו, ועוד מה לנו מתורה? ויש לומר כי בא להתדע שבשביל המעשים הטובים של אברהם נתן לו תש"ת את הארץ, ומפני שאמר לו במה ארבע נגור על בניו הולות אך הובטח שיצאו משם ברכוש גדול, זה שהביא ויחשע לתודיע איך הלה על זרע יעקב הגוה, ותודיע כי לא באה להם הארץ בנחלה ב"א ע"י מעשים טובים, וכל זה להחמט מעצבן ולתור שאם נטיב מעשיו ותשוב לה' הוא ינחמו ולא יזיקו לנו עונות אבותינו, ואם נשארנו מהי מספר תלא אנהנו רבים סבאי מצרים אשר היו שם לנו גדול, ואוליך אותו וכו' כמו שכתוב קום התהלך בארץ וכו', ארבה את זרעו ואחן לו את צחק, כי לא נקרא זרעו רק צחקה, ועקב ובני ירדו מצרים, כי להם לברם נתן הארץ ועליהם

שאלך בנג, ובה' ואחנן כי ישאלך בנג, ומספוקים אלו וכול להכין בשנגד ר' כנים דברה תורה שהם ר' ענינים שמכב העולם סתנה בתם, ואמר ר' פעמים ברוך כנגדם, להרות כי ראוי לכבד ולשבח ה' על הטוב ועל החסד, כמו שאמר רוד אברכה את ה' בכל עת, ועל הכתוב כשנותר את מעמו אסרין כמדרש אפילו תשמות טוב הוא, זה שאמר הכתוב את הכל עשה יפה כעתו, שהרי התרדך רוד להנצל ע"י שמות כמ"ש בקרא ושנה את מעמו ויורד ריוד אל זקנו.

הכנסתו אומר, שאלה זו נכרת שהיא סבן הכנס ששאל סודו אנו מסבילין קודם סעודה ואוכלין נ"ב קליות והנחיתם קודם סעודה שמחלקים להם כרי שישאלו כי ריבן לבה אהר הסעודה, ומדוע אנו אוכלין כות סן הפסח תהלה ואה"כ אוכלין התנינה ומציהן הפסח אחרית, ולא התיא עצמו סן הכלל כשאמר אתכם כי ר"ל עמכם ושתף עצמו עמכם, ועוד אהר שאמר ת' אליהי קבל עליו עול סלכות שמים, או נוכל לומר כי לא התיא עצמו סן הכלל בלשון אהכם, כי ר"ל אתם שהייתם בימים ההם, ואף אהר אומר לו בהלכות הפסח, כלומר חשיב לשאלתו על מה ששאל למח אוכלין קליות והנחיתם תהלה לפי שלא יוכלו לאבדן בקנה סעודה שאין מספיקין אהר הפסח אפיקוטן, פי' אפיקי מיני סן, והיו נ"ב תשובה על מה מספיקין באכילת הפסח ואוכלין התנינה בינתיים, לפי שצריך לאכול כדת סן הפסח באחרונה שישאר מעט הפסח בפיו ואה"כ אין אוכלין, ולכך אוכלין נ"ב ביות סן המצו וכו' לפסח.

רשע סהו אומר מה העבודה הזאת לכם, יש לחסות כי הפסוק שהביא אינו על השאלה, כי מסוק זה הוא בפרשה משבו ומסוק והגדת הוא בפרשת קרש לי בל בבור, והיה לו להביא פסוק ואמרתם ובה פסח שהוא מענה על השאלה? ויש לומר כי מסדר ההגדה לא השש לחזכיר הפסוקים הכתובים בתורה על השאלה, כי זה דבר פשוט ששייב להם כמו שכתוב, אך בא להודיעו היבן דברה תורה כנגד ארבעה בנים, ובחכם ורשע החדש שאינו כתוב בתורה ששייב להם על שאלתם, כי רדש לי ולא לו אינו כתוב בתורה, אך אנו הורשין ממנו תשובה לרשע מתור, לי' ואמר, לכם' משמע שהתיא עצמו סן הכלל שלא קבל סלכות שמים אמר ה' אליהנו, וגם אין לחן לכם מורה שיהיו עצמו עמכם, ואף אתה הקחה את שניו כלומר הכעיסתו, ונפקא לן מראסר והגדת סלשן נידן ולא אמר ואמרת לו, כנגדך דברה תורה, כי באצתי שמסע לו ולא לך ואילו היית שם או רשע כמותך לא היה נגאל.

סתהו אומר, מי שאינו יודע להעמיק שאלתו לא בחכמה ולא ברשע רק שואל בתם מה

היה נורת הנלות כמו שבארנו.
 ברוך שומר הבטחתו. פי' כשנור
 עליו הנלות הבטיחו לרין העובדים בורעו ולהציאם
 אח"כ ברכוש גדול, והוא ברוך שומר להם החבבחה
 התיא. חשב את חקן סלדת יצחק, פי' מזמנו עד
 יציאתם מסצרים ר' מאת שנה. ח"ש החתוב כי נר
 יחיה ורעו, כלומר משגלך לך רע.

והיא שעמדה, כלומר הסכה הזאת
 עמדה לאבותינו במצרים ע"י ענותם, לשמור להם ה'
 הבטחתו ולשלוח להם משענים, שכן סצינו באבות
 אברהם יצחק ויעקב שנצטערו בכמה מיני צער ונחשו.
 וכן אבותינו במצרים נחשו, וכן אנחנו פה תיום.
 זה שאמר הסניד שלא אהר בלבר עמד ובר וכותה
 התחללה בננות לא חיתה אלא לומר דבר זה.
 צא ולמד מה פתח עתה מתחיל
 לומר איך חיתה סכה ירדת מצרים, לכן בקש.
 כשרדף אחרי יעקב עד שאמר לו ה' השמר לך סדבר
 עם יעקב מסוב ועד רע, וירד מצרימה אנוס, לשון
 ירד מורה שבאנוס ירד שם מדלא כתיב ויצא, על
 פי הרב, כלומר ע"ם נזותיו שלא חקב"ה שאמר
 לו לרדת שם באמרו אל תירא מרדה מצרימה. הריבד
 לשון מקרא הוא בירמיה (ח') והרבוז אין בהם. וינר
 שם, מורה ללן בעלמא ולא לקבע.

שחיו מצוינים שם. פי' שחיו נאפמים
 במקום אחר שלא נחפרדו בעידיהם. מצוינים לשון
 ציק, או נובל לפרש שחיו מצוינים את עצמם בלבשיהם
 כדי שלא יתערבו עמהם. נחל תצמוס, ע"ם שאמרו
 ח"ל שחיו יולדות ששה בברם אהר בשרצים, זה
 היה קודם הנורה, שחיו רבים שלא ברך כל הארץ
 וע"ן נתחבטו להם והפרישם מנשותיהם, ואח"כ היו
 תולכים תחת תמחה כמו שנבאר בפסוק וירא את
 עניו בר"א, וחו ורב שחיו צצין כעשב השדה, ורב,
 סנורת רבבת, ואת ערום תערה, כלומר שהגיע זמן
 חקן ולא היה בירם מצוה ונתן להם דם פסה ודם
 מילה, שמלו ביום י"ד בניסן, חש"ה מתבוססת ברמך
 כלומר בשני דמים דם פסה ודם מילה.

וירעו אותנו, פי' השכו אותנו כחוקת
 רעים והתחכמו איך ויכול לנו, אבל לא נובל לפרש
 וירעו שחשו לנו, שלא סצינו בפסוק חכה נתחכמה
 שום חרעה.

וישמע ה' את קולנו, אע"פ שכתוב
 ותעל שעתם אל האלהים תחודך לחביא פסוק זה
 לחודשך שלא ענו רק בזכות האבות, וירא את
 ענינו, זו פרישות ררך ארץ, שהפרישם מנשותיהם
 שלא לשמש עמחן, שחיו אומרים להם אם תלכו
 ללן בבתיכם לא תקומו סחר ולא תוכלו לתת סכות
 הלכנים, חיו מלינים אומם בשדות ונשותיהם
 סביאין להם וסזן וסזובות עמהם בין שפתים תחת
 תמחה חיו מתעברות סחם, ובחניע עת לידתן חיו

הולכות לשדה ויולדות חקב"ה מסזין להם סלאפים
 ורוחצים הולדות וסזין אותם ונחנים ביר כל אהר
 שחי התיכות של שומן, וכספרנישים בחם הסצרים
 ובאים עליהם הארץ בולעת אותם והם סביאים
 שוורים והורשים עליהם, ולאחר זמן הם צעים כעשב
 הארץ ובאים לכתיהם ערדים ערדים ח"ש הכתוב
 רבבת כעמח חשדה, ויש אומרים זו פרישות ררך
 ארץ שחיו הם סעצמס פורשים מנשותיהם כשביל
 נורת כל חבן חילוד, ודרש פרישות ר"א יתא מידע
 אליהם, ובררך ארץ כתיב לשון ידעה כמו וידע
 אדם את הוה אשתו, וידע אלקנה את חנה אשתו,
 ואת עמלטו אלו חבנים, שחם עמלו של אדם שצוה
 לאברם, שחניע לריק נקרא עמל, וע"כ הביא זה
 הפסוק כל חבן חילוד, ואת לחצנו זו חדק, כמ"ש
 ותוכן לבנים תתנו.

ויציאנו ה' מסצרים, פי' שלא
 חיה לו לכתוב ה' שהיה כתוב וישמע ה' את קולנו,
 אלא לתודיע שהוא בעצמו וכבבורו הוציאנו מסם לא
 על ידי סלאך או שרף, תעברתי חביתי כלומר אני
 בעצמי לא ע"י סלאך, כי הכני לפרבר בעדו ומעוט
 הוא לזולתו.

ביר חזקה זו הרבה, פי' שלא היה
 דבר בחסות כלבר אלא גם דבר אדם, שאין לך סכת
 בכל הסכות שאין סכת הרבר צפה בה, שנאמר
 תגני נגף את כל נבולך, רק חסות חוה, כל מנשותי,
 והוציאני בלשון יר דכתיב חנה יר ה', ובזרע נמיה
 זו חרבי, כלומר חרבי שחרט בו הבבורות לאביהם,
 כמו שמצינו במדרש שנבנסו בו הבבורות אצל אביהם
 כששמעו שחנה פורעת על סכת כבורות, אמרו להם
 בנין דאמר ססת ומת כל כבור, וכל מה דאמר על
 עמא חרין אתא עליהן, אפיפו אילין עבריא מביניכ
 ואי לא חרין עמא מיתין, אמרו עשרה בניי לחר מינן
 ימותח ולא ישאר חר סנחח ולא נפיס אליין עבריא,
 אמרין כל ססא רמלתא נזיל לנבי פורעה דהוא בבורא
 דלסא הוא חיים על נפשיה ונפיס אילין עבריא
 סבינן, אולא לות פורעה אמרי ליה ברין, אמר לחו
 צאו וקפחו שוקי אבותיכם ששלחו אתכם אלי, אני
 אומר או נפשי על נפשיהן של אילין עבריא ואתן
 אמרין ברין, מדי יצאו חבבורם הורטו באבותיהם,
 חש"ה למכה מצרים בכבוריהם, חו הסכה חובה
 בחרב, ובסמוס אהר לא סצינו סכת חרב.

ובסורא נדול זו נלוו שבינה, פי' מורה
 כמו מראה, וכן חרם אונקלוס ובחזווא רבא, וסח
 חסראה הנדולה? נלוו שבינה, שחיה יכול לעשות
 חבל ע"י שלה ונללה אליהם בעצמו ובכבורו, והוא
 שנאמר או הנסמ אליהם וגי' בכל אשר עשת לכם
 ה' אליהם במצרים לענין, ומדכתיב לענין אין
 סוראים שנאמר למעלה מן הענין רק מראה ונלוו
 כבורו, ובאותות זה הסטה, שחיה נרשם בסמה רצ"ן

שחיה מאכל חשוב לקטנים כמו לשד השמן ולכתורים עושין אותו עגות, לחולים מעטו בצמיחית ברבש, ולקנים ובשלו בפורה, לאומות השלם כותר נד, ויבול לספק צרכני בענות שהוציאנו ממצרים כמו שפסק במלבושין, ולא נתן לנו את השבת, מי לא ינזר שבת המן ותפיו רק ע"י השבת, האלילי שבת הייחי אוטר שבכל יום ויום יורד המן במקום הוא, ועוד שיאמרו שהמן שבאיש בנף כמו שהוא מבאיש בעמדו, וראוי שבשבת לא ירד ולא הבאיש בעמדו, כי מצאו בו לחם משנה חז לא יוכל להיות על דרך סקרה רק בנס גדול, אילו קרבנו לפני הר סיני, וקבלנו התעלת כוח שפסק וזמנחנו, וראינו מלכותו ותוקף כבודו שם והוסר ממנו כל ספק באחרותו, ויש מפרשים אילו קרבנו אל הר סיני אחר שהוציאנו שם את כבודו ונדלו ולא נתן לנו את התורה ר"ל עשרת הדברות שנתן בעצמו ובכבודו ולא על ידי משה רבינו ע"ה כשאר התורה, או מי ולא נתן לנו את התורה ר"ל שלא חוסיף המצות לנו כולן או מצהצה או שלישי, כמו שמצינו באדם חראשקן שצוה לו וחוסף לנה ואח"כ חוסף לאברהם מצות מילה, ואח"כ ליעקב ניד הגשה, ולא הבניינו, ואע"פ שישבע לאבוהיך לתת לנו את ארץ כנען, רצה לומר שיהן לבנינו, אך הדרך שציוא ממצרים די לחם במה שראו במסופי מצרים תל חים, והיו בהם אנשים הרבה פחותים מכן ערשים שלא נזוד עליהם למות במדבר שראו הנפלאות ונכנסו לארץ, אילו הבניינו י"א ולא בנה בית המקדש, היה די לנו במשכן ובכנין בית המקדש נתוספו עשרה נפים.

ר כן נמליאל אומר כל מי שלא אסר ובר בלוטר אע"פ שיאכל ספה מצה וטורד לא לא יצא יד וכתבו בלתי באמירה ובתנדה, מצה זו, וחביא הפסוק במצה ויאפו את הבצק לפי שהוא סעם למצה כל שבעת, והמנהג לקחה המצה מן הסל ולהגיבית אותה בפני כל התכורה כשאוטר מצה זו, וכן עושין כשאוטר מרוד זה, אבל אין ראוי להגביה חזרת ע"ה במל אע"פ שהוא זכר, לפסח כשאוטר ספה, שלא יראה במביא קדשים בתוך.

בכל דור ודור, באילו הוא יצא ממצרים, מי אחר שאמר הכתוב בצאתי שיהא בניו מסרדב בעדו והיה יכול לומר בצאת אבותי ממצרים, ואע"פ שבתחלת המתנה כלומר שהיילו לא הוציא, הור כאן לומר לעבובא, ומפסוק של אוהנו הוציא משם ילמד זה, שהוא מיותר שרדי למעלה ממנו אמר ויציאנו ה' ממצרים, ולמה הור ואמר ואתנו הוציא משם? אלא לעבובא, כלומר שיהיה אדם לראות את עצמו באילו הוא יצא ממצרים, או נוכל לפרש ואתנו הוציא משם שאם הם לא יצאו עדיין היינו גם אנחנו שם, הלכך כשהוציאם הוציא גם אותנו.

לפיכך אנהנו חייבים, ואחר שאנו ער"ש באח"כ להביאם כמדרי, ובמסופים זה הרם, לא סבת היאור קאמר אלא מאשר היו המים לדם כיבשת כאשר עשה האותות לעני המם, שעל ידי אותו את האמינו בו כל ישראל, ביד הזקק שתיים, מי שחיה יכול לומר ביד לבד ומה שאמר ביד הזקק ללמדך שתיים, וכן כמורא גדול שחיה יכול לומר וכמורא לבד ומה שאמר וכמורא גדול ללמדך שתיים, וכאותות ובמסופים שחיה יכול לומר באות ובמסופת אלא כל אחד בא ללמדך שתיים.

ר יהודה היה נוהן בהם סימנים רצ"ך ער"ש באח"כ, מי לפיכך חלקו בלשון זה לפי שרצ"ך הם סבות הארץ ער"ש סבות סקריות, באח"כ סבת האויר, ושיתף סבת כנורים עם באח"כ לפי שאין לה זוג אך התשעה חלק, ויש אומרים כי לפיכך היה נוהן בהם סימן להודיע כי באו כמדרי הוח הכתוב בתורה לא כמו שנמנו בתחלים, וה"ר יוסף ברו"ם מי שלפיכך חלקן להודיעני השלישית שבת, כי לא התרה לעולם בשלישית, ושיתף ר' יהודה סבת כנורים עם באח"כ אע"פ שחתרה בה.

במצרים סהו אומר אצבע אלהים היא, מי כמצרים לקו עשר סבות באצבע, נמצא שעל חים לקו חמשים סבות שנאמר שם הירד הנודלה, כי ביד המס אצבעות ואם האצבע סבה עשר הירד סבה חמשים סבות, ר' אליעזר אומר שכל סבת היחה של ארבע סבות, מי החכם בעל המלמד לפי כשום סבה יסוד פ"כום אבל כולן מורכבות מכל היסודות שהן ארבע, ולפיכך אמר סבה היחה של ארבע, ורבי עקיבא שחוסף ואמר שכל סבת היחה של המס, כי לדעתו שאף יסוד הנגלים שהוא יסוד חמישי חורבב בתן.

אילו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים, מי לא רצה לומר שלא יעשה בהם נקמה שבכר הכמיה לאברהם אבינו על זה וגם את הני אשר יעבדו רן אנכי, אלא לא עשה בהם שפטים כלומר לא עשה שפטים ב"א במקצועם, אילו עשה כאלהיהם מי להכריז ש"מיות הבורא באו הסבות ולא הרג דיינו, שחרבה דינין יש לסקום מלבד סבת חסות, ולא נתן לנו את מסותם מי לא סבות מצרים שכבר הבסיינו ואחר כן יצאו בריבש גדול, אלא סבות חים, אילו נתן לנו את מסות כלומר שננצח אותם במלחמת תבן את שללם, ולא קרע לנו את חים שחיה יכול להצילנו שנלך בדרך אחרת, ולא העבירו בחובו בחרבה, שחיה יכול להעבירנו במעט מים או במעט מים ואנחנו עברנו בתרבת, ולא שקע צרינו בחובו, מי שחיה יכול לסטר חים בערת המצרים ישוכו לדרבם, ולא ספק צרכנו כלומר זולת התצאנו, ואע"פ שחיה לנו כמה בחסות נתן לנו בשר, ועוד שחיה לנו מסת רב שנוכל לקנות צרכינו מאת הנים הקיובים אלינו, ולא האכילנו את המן.

ער"ש באה"ל לתיאום בסדר. ובמפתחים זה הדם, לא
 סבת היאור קאמר אלא מאשר תיו המים לדם ביבשת
 כאשר עשה האותות לעני העם. שעל ידי אותו את
 האינו בו יתן ישראל. ביד הוקה שמים, מי שהיה
 יכול לומר ביד לבד ומת שאמר ביד הוקה ללסוך
 שמים. וכן במורא נדול שהיה יכול לומר ובמורא
 לבד ומת שאמר ובמורא נדול ללסוך שמים. ובאותות
 ובמפתחים שהיה יכול לומר באות וכמסופת אלא כל
 אחר בא ללסוך שמים.

ר' יהודה היה נוהג בהם סימנים ור"ך
 ער"ש באה"ל. מי לפיכך חלקו בלשון זה למי
 שרצה הם סכות הארץ ער"ש סכות מקרויות, באה"ב
 סכות הארץ, ושיתף סכת כבודים עם באה"ב למי
 שאין לה זוג אך התשעה חלק, ויש אומרים בי
 לפיכך היה נוהג בהם סימן להדיע כי באו בסדר
 הזה הכתוב בתורה לא כמו שנמשך בתהלים, וה"ר
 יוסף בר"ם מי שלפיכך חלקן לתודיענו השלישית
 שבת, כי לא התרה לעולם כשלישית, ושיתף ר' יהודה
 סכת כבודים עם באה"ב אע"פ שהתירה בה.

במצרים ס' הוא אומר אצבע אלהים
 היא מי במצרים לקו עשר סכות באצבע, נמצא
 שעל הים לקו המשים סכות שנאמר שם היר
 הנדולה, כי ביד המס אצבעות ואם האצבע סכת עשר
 היר סכת המשים סכות, ר' אליעזר אומר שכל סכת
 היתה של אצבע סכות. מי החכם בעל המלמד לפי
 שאין בשום סכת ספור מים אבל בולן מורכבות סבל
 חיסודות שהן ארבע, ולפיכך אמר שכל סכת היתה
 של ארבע, ורבי עקיבא שהוסיף ואמר שכל סכת
 היתה של המס, כי בדתו שאף יסוד הנולדים שהיא
 יסוד המשי הורכב כהן.

אילו הוציאנו סמנים ולא עשה
 בהם שמנים, מי לא רצה לומר שלא יעשה בהם
 נסחם שכבר הכמית לאכרחה אבינו על זה וגם את
 תני אשר יעבורו דן אנכי, אלא לא עשה בהם
 שמנים כלומר לא עשה שמנים כ"א במצותם. אילו
 עשה באלהים מי להכיר שלמות המורא באו הסכות
 ולא הדי דיע, שהיה בידני של סכות מלמד סכת
 המטה. ולא נתן לנו את ממונם מי לא סכות מצרים
 שכבר הכמיתנו ואחר כן יצאו ברובש נדול, אלא
 סכות הים. אילו נתן לנו את ממונם כלומר שננצח
 אותם כמלחמה ונבא את שללם, ולא קרע לנו את
 הים שהיה יכול להצילנו שנלך בדרך אהרת, ולא
 תעבירו בתוכו בחריבה, שהיה יכול להעבירו במעמ
 מים או במעמ מים ואנחנו עברנו בחריבה, ולא שקע
 צרינו בתוכם, מי שהיה יכול לסגור הים בעדנו
 ומצרים ישבו לדרכם, ולא ספק צרענו כלומר וזה
 הצאתנו, ואע"פ שהיה לנו סכת בהמות נתן לנו
 בשר, ועוד שהיה לנו מסין רב שנוכל לקנות צרענו
 מאת הנים הקרובים אלינו, ולא האכילנו את הסו.

שהיה מאכל חשוב לקמנים כמו לשר השמן ולבחרים
 עושין אותו ענות, להולים עמנו בעמית ברבש,
 ולקנים וכשלו בפורו, לאמות השלם כרע נר, ויכול
 לספק צרענו בענות שהתיאנו סמנים כמו שפסק
 בסלבושין, ולא נתן לנו את השבת, מי לא יתר
 שבת הסך תסור רק ע"י השבת, שאילולי שבת הייתי
 אוטר שבכל יום ויום יורד הסך במקום ההוא, ועוד
 שיאמרו שהסך סבאיש בנף כמו שהוא סבאיש
 בעמרו, וראוי שבשבת לא ירד ולא הכאיש בעמרו,
 כי מצאו כו להם משנה זה לא יוכל להיות על דרך
 סקרה רק בנס נדול, אילו קרבנו לפני הר סיני,
 וקבלנו התעלה בזה שפסק והחטנו, וראינו מלכותו
 ותוקף כבודו שמי שפסק ונמנו על ספק באהדותו
 ויש ספרשים אילו קרבנו אל הר סיני אחר שהראנו
 שם את כבודו ונדלו ולא נתן לנו את התורה ר"ל
 עשרת הדברות שנתן בעצמו ובכבודו ולא על ידי משה
 רבינו ע"ה בשאר התורה, או מי ולא נתן לנו את
 התורה ר"ל שלא הוסיף המצות לנו כולן או מצה
 או שליש, כמו שמצינו בארם הראשון שצוה לו והוסיף
 לנה ואה"כ הוסיף לאברהם מצוה מילה, ואה"כ
 לעקב ניד הנשה, ולא הבינינו, ואע"פ שנשבע
 לאבותינו לתת לנו את ארץ כנען, רצה לומר שיתן
 לבנינו, אך הדור שיצאו סמנים די להם במה שראו
 במצותי מצרים ועל הים, והיו בהם אנשים הרבה
 פתוחים מכן שצוים שלא ננוו עליהם למות בדרך
 שראו הנפלאות ותכנסו לארץ, אילו הבינינו לא"י
 ולא בנה בית המקדש, היה די לנו כמסכן ובבנין בית
 המקדש נתפוסו עשרה נפים.

רבן נמלי אומר כל מי שלא
 אסר וכו' כלומר אע"פ שיאכל פסח מצה ומרור לא
 לא יצא ידי תובתו כלתי באמירה ובתורה, מצה זו,
 וחביא המסוק במצה ויאפו את הכעקל לפי שהוא מסל
 למצה כל שבעה, והמנהג לקחת המצה סך חסל
 ולהנביא אותה כפני כל התבורה כשאוטר מצה זו,
 וכן עושין כשאוטר מרור זה, אבל אין ראוי להנביא
 חזרות אשר כסל אע"פ שהוא זכר לפסח בשאוטר
 פסח, שלא יצא כמביא זכר, אלא
 בכל דור ודור, כאילו הוא יצא
 סמנים, מי אחר שאמר התכונן בצאתי שהוא כנוי
 למדבר בערו והיה יכול לומר כצאת אבותי סמנים,
 ואע"פ שבתחלת התנהג אמר ואילו לא התייא, הור
 כאן לומר לעבוכא, ומפסוק של אותו התייא משם
 ילמד זה, שהוא מיותר שהרי למעלה ממנו אמר
 ויציאונו ה' סמנים, ולמה הור ואמר ואתיו התייא
 משם? אלא לעבוכא, כלומר שתיב אדם לציאות את
 עצמו כאילו הוא יצא סמנים, או נובל למרש
 ואתנו התייא משם שאם הם לא יצאו עדיין תינו גם
 אנחנו שם, הלכך כשהתייא התייא גם אותנו.
 לפיכך אנתנו הייבים, ואחר שאנו

כאילו יצאנו מצרים. ע"כ הובח עלינו לומר שירה כמו שאמר אבותינו ע"ה. ויש אומרים כי הוא במקום ברכה לפני החלל. והסנחנן להנביח הכוס במקום זה לפי שאז פותחין בשיר ובהלל, ואמר ז"ל מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להם הנפן החדלתי את תירדשי המשמח אלהים ואנשים, אם אנשים משמח אלהים במה משמח אלא מלמד שאין אומרים שירה אלא על היין. ואח"כ אמר הלל'יה, ובצאת ישראל, ואחר קריאת אלו שני המזמורים מברך אשר נאלנו, ונודח לך שיר חדש בא"י נאל ישראל, לפי שהיא תפלה שינאלנו מצרת השעבוד ההוא הרובץ עלינו תמיד. ואם תאמר הלא הברכה אשר נאלנו צריך

לומר סמוך לחחימה מעין פחיתה ומעין חתימה וכאן הוא אומר מעין חתימה נאולת העתיד לברך ויש לומר כי מה שאומר ונודח לך שיר חדש הוא על הנאולה העתידה, ועל פדות נפשנו היא נאולת מצרים, כי לימות המשיח מזבירין שתיחן, כמו שאמר ז"ל כל להביא לימות המשיח, וכבר בארנו שאין ברכת אשר נאלנו מעונה כוס ולפיכך מברכין ברכת הסוזן ואח"כ נטמין את החלל, ופותחין שפוך המתק, לא לנו. והרצוה לשתות כוס המישי ואמר הלל הנודח ומברך בורא פרי הנפן.

נ שלם הפירוש. החלח לא ל.

